

Ємець Олег Миколайович,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

Руснак Дмитро Іванович,

ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ФІКСАЦІЇ ФАКТИЧНИХ ДАНИХ ПРО ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗОВАНИХ ГРУП З КОРУПЦІЙНИМИ ЗВ'ЯЗКАМИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ

Сьогодні, на жаль, досить широкого розповсюдження по всьому світу отримала торгівля людьми, яка має довге історичне коріння, проте і тепер руйнує долі мільйонів людей по всьому світу. Такий злочинний бізнес є одним із найбільш прибуткових, тому є привабливою сферою для заробітку організованих груп з потужними фінансовими ресурсами та корупційними зв'язками. Тобто, до сучасних чинників, що заважають протидіяти подібній протиправній діяльності, можна переконливо відносити корупцію, про що вже пишуть як українські, так і закордонні вчені. Так, науковці зі США Ш. Чжан та С. Пінедазазначають, що хоча дослідники проблематики торгівлі людьми лише час від часу вказують на корумпованість правоохоронних органів в якості певного фактору, який полегшує її вчинення, між тим, мало хто з дослідників зосереджує увагу на тому, що саме корупція є фундаментальною причиною такого злочину [1, с. 41–55].

Крім того В. Гладкий обґрунтовано вказує на те, що хоча торгівля людьми може здійснюватися без корупційної практики, однак помітні її обсяги виключають презумпцію невинуватості публічної влади в цій діяльності. Чим більший масштаб корупції, тим і більша ймовірність того, що в державі має місце торгівля людьми [2, с. 88]. Хотілось би тут зауважити, що торгівля людьми, все ж таки, вчиняється і в розвинених країнах із досить помірним рівнем корупції, але, дійсно, її масштаби там зовсім інші.

Підрозділи кримінальної поліції як суб'єкти оперативно-розшукової діяльності повинні виконувати поставлені перед такою діяльністю завдання. Статтею 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»[3] до завдань віднесено фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України [4]. Відповідно до статті 6 цього Закону підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, прокримінальні правопорушення, що готуються, а також осіб, які готують вчинення кримінальних правопорушень, у тому числі торгівлі людьми (стаття 149 КК України).

При цьому, забороняється приймати рішення про проведення оперативно-розшукових заходів при відсутності підстав для цього. У статті 9 цього Закону записано, що у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Саме це надає правову можливість проводити оперативно-розшукові заходи, направлені на фіксацію фактичних даних про торгівлю людьми. Вивчивши особливості роботи правоохоронних органів з документування подібної протиправної діяльності, рекомендуємо проводити уповноваженими суб'єктами системну фіксацію фактичних даних про протиправні діяння організованих груп, а саме:

- конкретні факти торгівлі людьми та іншої злочинної діяльності;

- учасників організованої групи, в тому числі тих, які перебувають і діють за кордоном (максимально повну інформацію: анкетні дані, сімейний стан, спосіб життя та зв'язки, характер, можливе кримінальне минуле та обізнаність у методах оперативно-розшукової діяльності, місця відпочинку та можливі позашлюбні відносини, доходи та матеріальне становище, наявність автотранспорту, володіння зброєю чи технікою рукопашного бою тощо);

- ієрархічну структуру організованої групи, її лідера та методи керівництва, зв'язок між її членами;

- роль кожного із учасників організованої групи на різних етапах злочинної діяльності;

- корупційні зв'язки організованої групи з посадовими особами органів державної влади та працівниками правоохоронних органів України;

- міжнародні корупційні зв'язки організованої групи з посадовими особами органів влади та працівниками правоохоронних органів інших країн;

- зв'язки організованої групи з іншими злочинними групами та організаціями в країні;

- міжнародні зв'язки організованої групи з іншими злочинними групами та організаціями за кордоном, окремими особами, які можуть допомагати у злочинній діяльності;

- потерпілих від торгівлі людьми та іншої протиправної діяльності організованої групи;

- форми експлуатації, яка виступає метою торгівлі людьми (сексуальна, використання в порнобізнесі, примусова праця або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусова вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо);

- місця та способи вербування жертв, обставини їх можливого викрадення;

- канали транзиту та поставки жертв, місця їх переховування;
- місця вчинення фактів торгівлі людьми та подальшої експлуатації жертв;
- спосіб оплати;
- місце зберігання коштів, а також осіб, які розподіляють їх та мають до них доступ;
- місця, де знаходяться документи чи інші предмети, що можуть виступати речовими доказами (паспорти жертв, записники, носії цифрової чи аналогової інформації, документи про надання медичної допомоги тощо);
- подальші злочинні наміри організованої групи;
- легальний бізнес учасників групи, вплив на комерційні структури;
- причини і умови, що сприяють вчиненню торгівлі людьми чи інших злочинів.

Одержані матеріали оперативно-розшукової діяльності відповідно до статті 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»[4] використовуються як приводи та підстави для початку досудового розслідування, а також для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні з метою притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні торгівлі людьми. Результати проведеного дослідження можуть бути використані вченими при проведенні подальших наукових розробок щодо протидії торгівлі людьми, а також працівниками правоохоронних органів в боротьбі з цими кримінальними правопорушеннями.

Список використаних джерел

1. Zhang S.X., Pineda S.L. Corruption as a Causal Factor in Human Trafficking. *Organized Crime: Culture, Markets and Policies* / D. Siegel, H. Nelen (ed.). New York, NY: Springer, 2008. P. 41–55.
2. Гладкий В. Зв'язок торгівлі людьми з корупцією. *Вища освіта – студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку*: матеріали Міжнар. студ. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 квіт. 2019 р.). Київ :ПВНЗ «Міжнар. наук.-техн. ун-т ім. акад. Юрія Бугая, каф. ЮНЕСКО «Інформ.-комунік. технології в освіті», 2019. С. 85–89.
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.